

Lietuvoje patvirtinta nemokama patikra dėl hepatito C viruso, kuriuo gali būti užsikrėtę apie 50 tūkst. to net neįtariančių žmonių. Pasireiškus pirmiesiems simptomams, pokyčiai kepenyse neretai jau būna negrįžtamai pažengę – hepatitas C atsakingas už 2 proc. visų mirčių Europos regione. Todėl suvieniję jėgas medikai ir politikai siekia sveikesnės visuomenės eliminuojant šį virusą. Nuo šiol kiekvienas žmogus turi galimybę pasitikrinti, ar nėra pavojingos infekcijos nešiotojas – tam tereikia vieno skambučio šeimos gydytojui.

Nauja pradžia infekcijos valdyme

Vienas iš iniciatorių, Lietuvos mokslų akademijos Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus pirmininkas, Kauno klinikų Gastroenterologijos klinikos Hepatologijos sektoriaus vadovas, gydytojas prof. habil. dr. Limas Kupčinskas pabrėžia, kad ši patikra – ilgai lauktas ir svarbus žingsnis siekiant suvaldyti pavojingos infekcijos plitimą.

„Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) iškėlė ambicingą tikslą – iki 2030 m. eliminuoti hepatitą C kaip svarbią visuomenės sveikatos problemą visame pasaulyje. Remiantis Nacionalinio vėžio instituto registro duomenis, per metus Lietuvoje nustatoma 240 naujų kepenų vėžio atvejų – tarp pacientų, kuriems reikalinga kepenų transplantacija dėl pažengusios kepenų ligos, 40 procentų serga hepatitu C. Visuomenės testavimas gali ženkliai sumažinti sergamumą kepenų vėžiu ir kepenų ciroze, ir šias ligas sukeliančios infekcijos mastus, todėl patikros programos įdiegimas Lietuvoje – nauja pradžia hepatito C viruso infekcijos valdyme“, – įsitikinęs prof. habil. dr. L. Kupčinskas. „Lietuvoje šios infekcijos gydymą šiuo metu gali paskirti tiek gastroenterologai, tiek infekcinių ligų gydytojai, tačiau tam, kad atrastume pacientus su lėtai progresuojančia liga, nepasireiškiančia žymesniais simptomais, į patikrą reikia plačiai įtraukti ir šeimos gydytojus“, – pratęsia mintį prof. L. Kupčinskas.

Patikros tikslas – ankstyvas hepatito C viruso infekcijos išaiškinimas, atliekant antikūnų prieš šį virusą tyrimą pas šeimos gydytojus. Lietuvoje nemokamai jau gali būti tiriami 1945-1994 m. gimę ir nepriskiriami rizikos grupėms žmonės, o kasmet – asmenys, kurių šeimos nariui diagnozuotas hepatitas C, kartą pabandę ar aktyviai vartojantys švirkščiamuosius narkotikus, užsikrėtę ŽIV infekcija, ir pacientai, gydomi priklausomybės ligų klinikose, neatsižvelgiant į amžių ir lytį.

Kaip sako Sveikatos apsaugos ministerijos Asmens sveikatos departamento direktorė Odeta Vitkūnienė, Lietuva iš esmės pasirengusi įgyvendinti Pasaulio sveikatos organizacijos iškeltą tikslą iki 2030 metų eliminuoti visuomenei pavojingą virusinį hepatitą C. „Tuo tikslu šeimos

gydytojai jau vykdo patikrą dėl šio viruso. Gyventojams ji nemokama, finansuojama Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis. Be to, dar anksčiau esame įdiegę šiuolaikines, efektyvias ir saugias diagnostikos priemones bei 100 proc. kompensuojame lėtinio hepatito C gydymą pažangiausiais tiesiogiai veikiančiais antivirusiniais vaistais, jais galima išgydyti bet kurio genotipo hepatito C viruso infekciją. Šios priemonės neabejotinai yra sėkmės ir proveržio, gydant pavojingą infekciją, garantas“.

Vienas iš patikros iniciatorių, su sveikatos klausimais Europos Parlamente dirbantis prof. Liudas Mažylis, prisimena dar praėjusių metų pavasarį inicijavęs Lietuvos europarlamentarų kreipimąsi į Lietuvos Respublikos Seimą ir Vyriausybę dėl hepatito C viruso tyrimų finansavimo.

„Europos Parlamente veikė specialusis kovos su vėžiu komitetas (BECA), kurio narys buvau. Prašant prof. L. Kupčinsko konsultacijų įvairiais su vėžiu susijusiais klausimais, bediskutuojant ir kilo idėja apie patikrą dėl hepatito C viruso infekcijos. Kadangi lėtinis hepatitas tam tikrais atvejais gali išsivystyti į kepenų vėžį, ši patikra turėtų prisidėti ir prie vėžio profilaktikos, ne tik hepatito C eliminacijos. Reikia tikėtis, kad patikra bus sėkminga, gyventojų sąmoningumo nestigs, o kadangi Lietuvoje turime ne vieną tokią programą, žinome, kokie jų įgyvendinimo iššūkiai ir kaip juos įveikti“, – viliasi europarlamentaras.

Infekcijos eiga - kiekvienam skirtinga

Lietuvos Kraujo centruose tik 1993 m. pirmą kartą įdiegta hepatito C viruso infekcijos diagnostika, prisimena Santaros klinikų Infekcinių ligų centro vadovė, infekcinių ligų gydytoja prof. Ligita Jančorienė. Pirmiausiai pradėta tirti kraujo ir plazmos donorai, vėliau kraujo produktų recipientai, sirgusieji gelta po įvairių intervencijų. Profesorės teigimu, dalis asmenų, užsikrėtusių hepatito C virusu, nepajunta jokių simptomų, todėl ilgą laiką nežino, kad serga. Kepenų uždegimas, besitęsiantis dešimtmečiais, palaipsniui sukelia ligos progresavimą į kepenų fibrozę ir cirozę. Gali vystytis pirminis kepenų vėžys ir šio organo funkcijos sutrikimas.

„Užsikrėtus jaunystėje, liga progresuoja lėčiau ir cirozė išsivysto per 30–40 metų. Tačiau, užsikrėtus vyresniame amžiuje, ji formuojasi žymiai greičiau – per 10–20 metų, nes imuninė sistema nebegali priešintis virusui. Jei asmuo užsikrečia žmogaus imunodeficito virusu (ŽIV) ir hepatito C virusu, piktnaudžiauja alkoholiu, nutunka ar suseraga kitomis kepenų ligomis – lėtinis kepenų pažeidimas progresuoja greičiau. Tad šie žmonės patenka į gydytojų akiratį, o užsikrėtę jaunystėje ir nieko nejaučiantys ilgai vaikšto nežinodami apie prastėjančią sveikatą. Nebent netyčia, pavyzdžiui, donuodami kraują ar profilaktinių sveikatos patikrų metu“, – kalbėjo prof. L. Jančorienė.

Hepatito C virusas plinta per kraują – perpilant kraują ar jo produktus (jei perpylimas įvyko iki 1993 m.), nesteriliais instrumentais atliekant medicininės procedūras, darant tatuiruotes, veriant auskarus ar darant manikiūrą ir pedikiūrą; naudojantis užsikrėtusio asmens daiktais: dantų šepetėliu, skutimosi priemonėmis, vartojant švirkščiamuosius narkotikus ir dalijantis užkrėstais švirkštais, adatomis ir kitomis priemonėmis. Taip pat hepatito C virusu užsikrėtusi motina infekciją gali perduoti kūdikiui gimdymo metu. Hepatito C virusas neperduodamas čiaudint, kosint, per maistą ar vandenį, per stalo įrankius, puodelius ar stiklines.

Profesorė tęsė, kad, išaiškinus sudėtingą viruso dauginimosi ciklą, buvo sukurti nauji vaistai, galintys pilnai išgydyti infekciją. „Pasaulio sveikatos organizacija 2016 m. paskelbė, kad dėka efektyvaus gydymo galima išgydyti užsikrėtusiuosius, todėl būtina nedelsiant atrasti šiuos asmenis. PSO inicijavo, kad visos šalys parengtų nacionalines hepatitų programas, padėsiančias pilnai eliminuoti infekciją. Labai svarbu rasti būdus, kaip pasiekti besimptomius užsikrėtusiuosius ir integruoti juos į sveikatos priežiūros sistemą, paskirti gydymą“, – kalbėjo profesorė, pabrėždama šeimos gydytojų svarbą.

Kauno klinikų Šeimos medicinos klinikos šeimos gydytojas doc. Gediminas Urbonas sutinka, kad geriausia vieta daryti tokio masto patikrą yra pirminė sveikatos priežiūra ir šeimos gydytojo institucija.

„Bendroji Lietuvos populiacija yra edukuota, informuota ir atsakinga – per 30 šeimos gydytojo institucijos gyvavimo metų tapo įprasta, kad kone kiekvienas pilietis jau žino savo gydytoją, apsilanko ir prevenciškai, o pats paciento ir gydytojo kontaktas kasmet tik gerėja. Todėl tikiu, kad šeimos gydytojams, informavus savo pacientus apie galimybę pasitikrinti dėl hepatito C, žmonės nepraleis progos pasirūpinti savo bei artimųjų sveikata. O tai labai paprasta – jau šiandien paskambinti savo gydytojui ir užsiregistruoti greitajam antikūnų prieš šį virusą tyrimui“, – ragino gydytojas. Jeigu pacientui nustatomi teigiami anti-HCV antikūnai, šeimos gydytojas jį nukreips specialistui gastroenterologui arba infektologui detalesniam ištyrimui ir gydymui.

Motyvuoti gydytojai, sveiki pacientai Seimo Sveikatos reikalų komiteto narė gydytoja Jurgita Sejonienė pabrėžė, kad kokybiškos sveikatos priežiūros sistemos tikslas toks ir yra – ne gydyti įsisenėjusias ligas, bet užkirsti joms kelią, o jei jau jos atsiranda – diagnozuoti kuo anksčiau, gydyti kuo efektyviau.

„Tokio supratimo apie savo gyvenseną, ligas, sveikatos priežiūrą taip pat tikiuosi ne tik iš politikų, ministerijos, bet ir iš pačių gyventojų. Tas pats pasakytina ir apie hepatitus, ypač hepatitą C, kuris yra pagrindinė kepenų vėžio ir dažna kepenų cirozės priežastis. Nuo

hepatito B turime skiepus, kurių nėra nuo hepatito C viruso infekcijos, todėl ankstyvos, ikiklinikinės diagnostikos patikrą vertinu ypač palankiai – ji leis užkirsti kelią klastingos ligos įsisenėjimui, išgelbėti daugiau jaunų, gyvenime dar daug galinčių nuveikti žmonių“, – kalbėjo politikė.

Ji taip pat akcentavo būtinybę skatinti, ugdyti žmonių sąmoningumą ir įprotį nuolat rūpintis savo sveikata. „Politiniai sprendimai jau priimti, kompensuojamą moderniausią hepatito C gydymą turime, dabar belieka investuoti į socialines reklamas, užtikrinti šių paslaugų prieinamumą (pavežėjimas, priminimai, skambučiai), motyvuoti šeimos gydytojus ir toliau aktyviai rūpintis savo pacientais bei kviesti juos šiai patikrai“, – kalbėjo J. Sejonienė.

Prie hepatito C patikros įdiegimo Lietuvoje prisidėję Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai tikina, kad šiuo bendradarbiavimu siekiama užtikrinti socialinę pagalbą nuo psichoaktyvių medžiagų priklausomiems asmenims, kuriems rizika susirgti hepatitu C yra itin didelė. Taip pat rūpinamasi priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, psichosocialine žmonių rehabilitacija, siekiama suteikti reikiamą pagalbą priklausomų asmenų šeimos nariams ir artimiesiems. Įsigaliojus naujai tvarkai, darbo rinkai besirengiančio asmens statusą turintiems asmenims bus suteikta individuali kompleksinė pagalba sprendžiant problemas, kurios jiems trukdo įsidarbinti.

Lietuvos Gastroenterologų, Infektologų, Bendrosios praktikos gydytojų draugijų ir Šeimos gydytojų kolegijos nariai sukūrė hepatito C patikros gaires glaudžiai bendradarbiaujant su Sveikatos apsaugos bei Socialinių reikalų ir darbo ministerijomis, Valstybine ligonių kasa ir Europos parlamento nariais, atsakingais už Europos kovos su vėžiu plano įgyvendinimą.

